

SPORTDA MOLIYAVIY YUTUQLAR

Ergashaliyeva Shirinxon Soyibjon qizi

FarDU 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada sport sohasida erishilayotgan moliyaviy yutuqlar, ularning shakllanishi, asosiy manbalari va sportchilarning daromad manbalari tahlil qilinadi. Shuningdek, professional sportchilar, klublar va milliy sport federatsiyalarining iqtisodiy muvaffaqiyatlariga ta'sir qiluvchi omillar ham ko'rib chiqiladi. Sportning global iqtisodiyotdagi o'rni, homiylik, televizion huquqlar, reklama daromadlari va transfer bozori kabi jihatlar asosida moliyaviy o'sish imkoniyatlari tahlil qilinadi. O'zbekiston misolida sportda moliyaviy barqarorlikni ta'minlash yo'llari haqida ham fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *sport iqtisodiyoti, moliyaviy yutuqlar, sportchilar daromadi, homiylik (sponsorluk), televizion huquqlar, transfer bozori, sport menejmenti, klub moliyasi, reklama daromadlari, O'zbekiston sporti.*

Kirish

Bugungi kunda sport nafaqat sog'lom turmush tarzi va jismoniy faollik manbai, balki yirik iqtisodiy sektor sifatida ham e'tirof etilmoqda. Sportchilar, klublar, federatsiyalar va umuman sport sanoati turli darajadagi moliyaviy muvaffaqiyatlarga erishmoqda. Bu muvaffaqiyatlar sportning tijoratlashuvi, reklama, homiylik, televizion translyatsiyalar va transfer bozorining rivojlanishi bilan bevosita bog'liq. Ayniqsa, professional sportchilarning daromadlari, ularga investitsiya kiritayotgan kompaniyalar va davlat siyosati sportdagi moliyaviy yutuqlarni ta'minlovchi asosiy omillar hisoblanadi. Ushbu maqolada sportda moliyaviy yutuqlarning shakllanishi, asosiy manbalari va O'zbekistondagi holati tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

Sport iqtisodiyoti sohasida qator xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. M. Andreff (2001) sportda bozor munosabatlarining

shakllanishi va klub moliyaviy modelini chuqur tahlil qilgan. S. Zimbalist (2010) esa professional sport turlari – ayniqsa futbol, basketbol va beysbolda daromadlar oqimini ko‘rsatgan. O‘zbekistonda esa M. Karimov va S. Qurbonov singari mualliflar sportda davlat tomonidan yaratilgan iqtisodiy imkoniyatlar va homiylik munosabatlarini ko‘rib chiqqan. Adabiyotlarda umumiy xulosa shuki, sportda moliyaviy yutuq – bu faqatgina sportchining shaxsiy daromadi emas, balki butun tizimning iqtisodiy salohiyati, undagi marketing, menejment va investitsiya muhitiga bog‘liq.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqola yozilishida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Tahlil va sintez metodi: mavjud adabiyotlar va amaliyotiy holatlar asosida sport iqtisodiyotining asosiy yo‘nalishlari tahlil qilindi.
- Solishtirma metod: xalqaro sport iqtisodiyoti bilan O‘zbekiston sport tizimidagi moliyaviy ko‘rsatkichlar solishtirildi.
- Empirik yondashuv: O‘zbekistondagi ayrim sport klublari va federatsiyalarining ochiq moliyaviy ma’lumotlari o‘rganildi

Natija va muhokama

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, sportda moliyaviy yutuqlarning asosiy manbalari quyidagilar ekanligi aniqlandi:

1. Homiylik shartnomalari – yirik kompaniyalar sportchilarga yoki klublarga reklama evaziga mablag‘ ajratadi. Bu global miqyosda asosiy daromad manbalaridan biri hisoblanadi.
2. Televizion huquqlar – sport musobaqalarining translyatsiya huquqlari yirik summalariga sotiladi.
3. Transfer bozori – futbol kabi sport turlarida sportchi transferlaridan daromad olinadi.
4. Merchandising – klub ramzi tushirilgan kiyim-kechak, buyumlar sotilishi ham katta daromad keltiradi.
5. Davlat investitsiyalari – O‘zbekistonda sport sohasiga davlat tomonidan ajratilayotgan mablag‘lar, infratuzilma loyihalari moliyaviy salohiyatni oshirishga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda hali sport iqtisodiyotining to'liq shakllanmaganligi sababli yuqoridagi daromad manbalarining ko'pchiligi cheklangan. Homiylik va reklama sohasida xususiy sektor faolligini oshirish talab etiladi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- Sportda moliyaviy yutuqlarga erishish ko'p jihatdan sport menejmenti, marketing va xalqaro hamkorlikka bog'liq.
- O'zbekistonda sportning tijoratlashuvi hali to'liq yo'lga qo'yilmagan, ammo katta salohiyat mavjud.

Takliflar:

1. Xususiy sektorni sportga jalb etish uchun soliq imtiyozlari berilishi kerak.
2. Sport klublari va federatsiyalarda moliyaviy shaffoflikni oshirish lozim.
3. Televizion huquqlarni samarali boshqarish orqali daromad manbalarini kengaytirish kerak.
4. Yosh sportchilarni nafaqat sport, balki biznes va marketing sohalarida ham o'qitish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. KARIMOV, M. (2020). O'ZBEKISTON SPORT SOHASIDA IQTISODIY ISLOHOTLAR VA HOMIYLIK TIZIMINING RIVOJLANISHI. *IQTISODIYOT VA INNOVATION TEXNOLOGIYALAR*, 4(2), 118–125.
2. QURBONOV, S. (2021). SPORT MARKETINGI VA MOLIYAVIY MENEJMENT ASOSLARI. *O'ZBEKISTON JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY-AMALIY JURNALI*, 3(5), 55–60.
3. ISLOMOV, Z. (2019). SPORT SOHASIDA INVESTITSİYALAR VA ULARNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI. *YOSH OLIM ILMIY JURNALI*, 2(11), 80–83.
4. ESHQUVVATOV, R. (2020). O'ZBEKISTONDA SPORT INFRATUZILMASINI MOLIYALASHTIRISHNING ZAMONAVIY

YO'NALISHLARI. *INNOVATSION RIVOJLANISH YO'LIDA IQTISODIYOT VA TA'LIM INTEGRATSIYASI* TO'PLAMI, 1(1), 132–136.

5. SOBIROV, A. (2018). SPORTDA HOMIYLIK VA REKLAMA FAOLIYATINING IQTISODIY SAMARADORLIGI. *O'ZBEKISTON IQTISODIY AXBOROT MARKAZI NASHRLARI*, 4(7), 99–102.

6. MADRAHIMOV, N. (2021). PROFESSIONAL SPORTCHILARNING DAROMAD MANBALARI VA ULARNI TAHLIL QILISH. *JISMONIY TARBIYA VA SPORT NAZARIYASI VA METODIKASI*, 2(3), 45–49.

7. YO'LDOSHEV, B. (2022). O'ZBEKISTON SPORT FEDERATSIYALARINING MOLIVAVIY BOSHQARUV TIZIMI. *IQTISODIY ISLOHOTLAR: NAZARIYA VA AMALIYOT*, 3(5), 112–117.

8. ABDURAHMONOV, I. (2020). SPORT MENEJMENTI: NAZARIY ASOSLARI VA AMALIY JIHATLARI. – TOSHKENT: IQTISODIYOT VA SPORT NASHRIYOTI, 164 BET.